

УДК 621.327

О. І. Дорош, Л.О. Мартинова, М.І. Котик, В.А. Андрійчук, докт. техн. наук, проф.
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕНЕРГЕТИКА ФОТОСИНТЕЗНИХ ПРОЦЕСІВ

O.I. Dorosh, L.O. Martynova, M.I.Kotyk, V.A. Andriychuk, Dr., Prof.
POWER ENGINEERING OF PHOTOSYNTHESIS PROCESSES

Дослідження явища фотосинтезу має важливе значення в зв'язку з проблемою використання сонячної енергії в процесі росту та розвитку рослин в різних умовах культивування. Особливу увагу привертає система утилізації енергії світла, так як вона відкриває можливості пошуку найбільш оптимальних механізмів перетворення енергії сонячного випромінювання в штучних енергетичних системах.

Енергетичні процеси підчас фотосинтезу розпочинаються з самої початкової стадії – генерації збуджених станів молекул та передачі енергії електронного збудження. Перша стадія фотопроцесу визначає максимальну енергію, яка поглинається біологічним об'єктом. Друга стадія полягає в просторовій концентрації енергетичних потоків та їх розподілу. Важливим є те, що ці обидві стадії є необхідними ланками процесів в штучних системах утилізації енергії випромінювання, які повинні мати високу густину упаковки світлопоглинаючих елементів.

Первинні процеси фотосинтезу безпосередньо пов'язані з процесами світлозбирання, які базуються на фотосинтетичній одиниці і двох фотохімічних реакціях. Фотосинтетична система на молекулярному рівні складається із фотосинтетичних одиниць - мінімального структурно-функціонального утворення, здатного до ефективного фотоіндукованого розділення зарядів в первинних реакціях фотосинтезу. Її розмір 250-300 молекул пігменту, який залежить від виду і віку рослин і змінюється дискретно на 50 молекул пігменту при світловій адаптації. Необхідність такого типу світлозбирання виникає в зв'язку з тим, що максимальна швидкість утилізації енергії світла реакційним центром із наступними реакціями значно перевищує швидкість його поглинання пігментними молекулами навіть в умовах яскравого літнього освітлення. Перенесення електрона по ланцюгу відбувається приблизно за 15 пс, тоді як молекула хлорофілу поглинає в середньому 1 квант за 100 пс на яскравому світлі, за 1 нс - в умовах розсіяного освітлення і за 10 нс - в хмарний день.

Головний, найефективніший канал використання високоенергетичного збудженого стану пігмента – це передача його енергії на генерування АТФ та НАДФН. Пігменти світлозбиральної антени збирають енергію електронного збудження і передають від короткохвильових пігментів до більш довгохвильових: каротин (440–550 нм) → хлорофіл b (660 нм) → хлорофіл a (660–675 нм) з меншим запасом енергії. Далі енергія передається особливо довгохвильовим пігментам (пасткам) у реакційних центрах. Саме в реакційних центрах відбуваються фотохімічні реакції, тобто енергія світла використовується на виконання хімічної роботи і утворення органічних речовин. Таким чином первинна стадія енергетичних процесів фотосинтезу протікає досить швидко і її час релаксації на молекулярному рівні не перевищує десятків мілісекунд. Всі інші процеси передачі енергії протікають значно повільніше і інтенсивно вивчаються на даний час.